

To hus ved mellomriksvegen

Bakgrunnen for oppføringen

av Mads Almaas

*Administrasjonssjef
Mads Almaas.*

Foto: Behrens Foto A/S.

Christian William Bergh regnes som skaperen av et moderne vegvesen i Norge. Han var Indredepartementets «assistent i vegsaker» før han i 1864 ble utnevnt til vår første vegdirektør.

Da ny mellomriksveg fra Levanger over Åbofjellet og til Jemtland nærmet seg fullføring, skrev Bergh 20.

august 1863 til amtmannen i Nord-Trøndelag at «fra Erfaringer i alle Lande» må vi komme over til en ordning med «Vedlikeholdelse ved faste og øvede Arbeidere» for å holde viktige vegger farbare og tjenlige til enhver tid.

Bergh's tanker ble fulgt opp, og 20. januar 1866 vedtok Stortinget å opprette 4 faste riksvegvekterstillinger ved Jemtlandsvegen. Det ble også bevilget midler til vegvekterboliger med jordvei nok for å fø ei ku.

Vi kan merke oss at her gikk staten inn med midler for vedlikehold av en nybygget riksveg gjennom øde strøk hvor det ikke var lett å pålegge fylke, kommune eller bygdefolk å bekoste vedlikeholdet.

Klarsignalet var gitt, og oberstløytnant Morten Lossius skriver i utredning av 12. desember 1874 til amtmannen om vegprosjektet gjennom Sanddølådalen, at det ikke er økonomisk evne i amtet eller hos de «nærmest interesserede kommuner» til å bære verken andel av anleggskostnadene eller framtidige vedlikeholdsutgifter.

Husene oppføres

Som vi vet kom veganlegget så absolutt til utførelse, og i 1890 bevilget Stortinget kr 3.000, til «Veivogterboligen i Gosen», deretter i 1897 et tilsvarende beløp for «Veivogterboligen i Limandsviken (Kalvikdalen)».

Om Gosen vegvekterbolig står det i Stortingsmeddelelse no. 10/1898:

«Veivogterboligen Gosen. Den er beliggende ca. 700 m østenfor vestre Tveraa paa Fjeldet mellem Sanddølådalen og Nordli. Vaaningshuset er et enetages Hus, 10 m langt, 4,5 m bredt og 5 m høit under Tag-spærrerne. Det indeholder 1 Stue, 1 Soveværelse, Kjøkken, Spisekammer, Kot og Gang samt i den østre Gavl et mindre Sovekammer. Udhusbygningen indeholder Fjøs for 2 Kreaturer, Stald for 2 Heste, Ved-

skur og Foderrum. Desuden er opført et Stabur, 1,88 m i Firkant. Til Anlægget, der er udført i 1891, er medgaaet de af Stortinget i 1890 bevilgede Kr 3000,00, jfr. Storthingsforhandlinger 1890, Bind 1 B.»

Vi ser at helt fra starten av var det blitt både våningshus med fjøs og stall samt et stabbur, så her var det tydelig at vegvekteren skulle få lov til å hjelpe på lønna litt.

Jeg finner ikke noen opplysning om at det hadde vært anleggsbrakke e.a. på stedet før vegvekterboligen ble oppført. For øvrig tyder både husets bygge-måte og grunnmuren på at her ble en vegvekterbolig reist fra grunnen av oppe i ødemarka.

Til Limannvika ble det flyttet et laftet våningshus

fra annet sted. Uthuset var skåret over samme lest som det i Gosen, sånn omtrent. Dertil var det i Limannvika ei «sømmerstu».

I 1948 ble vegvokterboligen på Ny-Gosen tatt i bruk. Den lå noe lenger øst enn den gamle og tett ved riksvegen, slik som traséen var blitt omlagt.

Roland Nilsen, den siste vegvokteren i Limannvika, bygde seg eget hus som han flyttet til i 1957.

Nå hadde begge de gamle vegvokterboligene mistet sin funksjon.

Husene i Gosen og Limannvika står tomme. Hva nå?

Etter hvert blir det mange skrivelser om husenes skjebne, en grundig dokumentert historie. Denne får bero ved vårt arkiv, jeg skal bare ta med noen viktigere beslutninger og holdninger.

27. mars 1971 begynner det å skje noe med Gosen: En privatmann i Namsos skriver at han ønsker å kjøpe stedet, og Namdal Skogforvaltning skriver samme dag at de mener at hensynet til friluftslivet tilsier at husene blir fjernet. Vegkontoret tar i april opp tanken om at Gosen kan bli pensjonistbolig for Birger

Gosen og har innhentet kostnadsoverslag for oppussing i forbindelse med overdragelse til ham.

19. oktober 1971 reagerer så Skogforvaltningen og Direktoratet for Statens Skoger med å avslå vår anmodning om overdragelse og «ber om at bygningene blir fjernet og tomten ryddiggjort med en frist på 2 år.»

Vi tar ikke denne fristen så bokstavelig, og ved brev av 21. oktober 1974 får Birger Gosen av oss lov å fjerne stabburet og hus, men: «Hva som ikke måtte

Juni 1977. Gosen vegvokterbolig står for fall. Foto: Fylkeskonservatoren i Nord-Trøndelag.

*Birger Gosen (bildet) flyttet stabburet til Nordli.
Foto: Kjell Hegdalstrand.*

være fjernet innen 1. august 1975 vil bli brent på stedet og hustomtene utplanert.» Det blir bare stabburet som Birger Gosen får flyttet.

Sommeren 1975 lar Lierne Fortidsvern høre fra seg. Det har også skjedd en holdningsendring innen det offentlige kulturvernet, og ved brev av 8. juni 1978 tar Fylkeskonservatoren etter samråd med Riksantikvaren og oss opp tanken om å flytte Gamle Gosen vegvokterbolig til museumsområdet på Egge i Steinkjer eller til «eit sentralt vegmuseum».

Dette hørde bra med at etter «Fylkeskulturplan 1980–1990» for Nord-Trøndelag, skulle Steinkjer Museum i tillegg til andre oppgaver bli et «spesialmuseum for samferdse!».

Sommeren 1977 hadde også fylkeskonservatoren i brev bedt at påbegynt riving i Limannvika ble stoppet til videre.

Skogforvaltningen står stadig på for å få fjernet Gamle Gosen, men vi får til fristforlengelse og søker i juni 1978 Vegdirektoratet om penger til merking og flytting av våningshuset. Pengene – kr 20.000 – får vi allerede i august, så mellom annet har nok saksbehandler Bjørn Sørli vært positiv.

Limannvika. Uthuset (t.h.) er flyttet til Norsk Vegmuseum. Foto: Kjell Hegdalstrand.

Nå går det raskt. I oktober er våningshuset merket, tatt ned og fraktet til lagringssted ved museet i Egge.

Men alle problemer er ikke løst: Internt i Steinkjer Museum oppstår meningsforskjeller om museets framtidige «vinkling». Striden blir både hard og langdryg, men noe må besluttes for å sikre det som er igjen av vegvesenets gamle hus. Limannvika står på nåde og Gamle Gosen ligger som en plankestabel lagret på provisorisk vis.

2. juni 1986 prøver jeg å få skåret igjennom og besluttet. I et notat som sendes fylkeskonservator, fylkeskultursjefen og Riksantikvaren – senere også Vegdirektoratet – lister jeg opp m.a. vegvesenets gamle hus og et disposisjonsforslag. Ingen røster hever seg, og utkastet er blitt til plan. Som følges!

Ett av forslagene det slik ble tilslutning til, var at våningshuset fra Gosen og uthuset fra Limannvika ble flyttet til Norsk Vegmuseum.

Vi laget en snedig «transportramme» for Gosen som gjorde at etter at materialene var lastet opp på Egge, behøvde man ikke å laste om mer før endelig gjenoppføring. Det var en stiv ramme av H-bjelker med «bein». Beinas lengde var slik at en tilhenger kunne kjøres under, heve lasset og kjøre til nytt lagringssted hvor materialene ble liggende støtt og tørt. En slags «pall med bein».

Uthuset i Limannvika var håndverkerne Aslak og Per Stø fra Vegmuseet og tok ned.

Epilog

Nå vitnet bare noen tufter og knapt nok det, om hvor husene i Gosen og Limannvika hadde stått og tjent sin rolle for vegen og dens brukere.

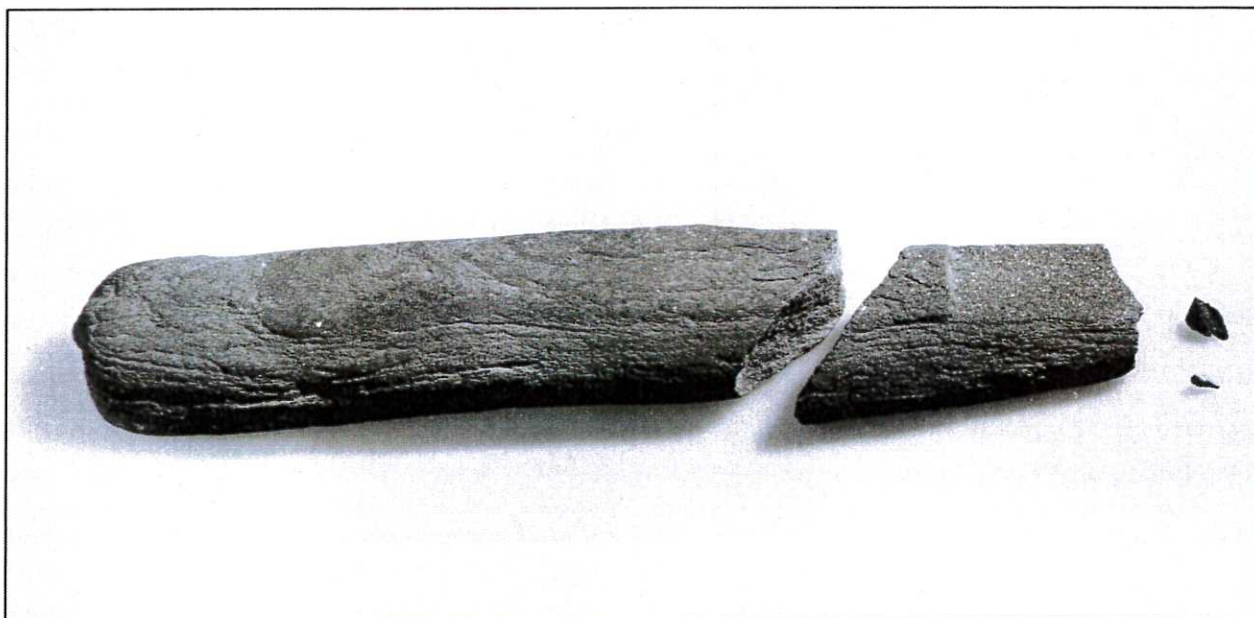
Men én ting minnet om bruken av vegen i uvær og snøstorm: Det var den gamle telefonlinjen fra 1901 som bar «en dobbelt telefonlinje af 4 mm jerntraad». Stolper og tråder som vegvoktere og vegfarende søkte seg fram langs når sikten var borte.

I forbindelse med restaurering av den gamle vegen forbi Gosen, kom det i 1992 opp at det var ønskelig å få vekk telefonlinjen over Lifjellet. Den var skjem-

mende og ei felle for ryper og annet flygende. Befaring ble foretatt, og det ble gjennomslag for at noen få stolper med et par tråder skulle få stå igjen akkurat forbi tuftene etter Gosen. Som et minne.

Det besluttede skulle gjennomføres, men slutten ble litt å la Runebergs Sven Dufva, som misforsto ordre og i stedet for å retirere felte bajonett og gikk på.

Neste befaring viste at stolpene som skulle stå var saget ned, de som skulle fjernes sto igjen!

Almaas forteller at han ved sitt første besøk i Limannvika fant venstre delen av denne beine ute i vedskålen. Den var tydelig brukket under arbeid. Jeg har tatt vel vare på den som et minne om vegvokterens arbeidsdag. Et par år senere saumfarte jeg kroker og kriker på jakt etter resten. Da fant jeg biten til høyre. På et helt annet sted enn den første. Foto: Norsk Vegmuseum.